

Millorar l'autoconcepte lector a través de la tutoria entre iguals

David Duran, Marta Flores

Universitat Autònoma de Barcelona

L'article recorda la importància que té la lectura per assolir l'èxit escolar i la necessitat que els nostres estudiants disposin d'un bon autoconcepte com a lectors per desenvolupar-la. L'autoconcepte es pot millorar a través de pràctiques com ara la tutoria entre iguals, durant la qual parelles d'alumnes s'ofereixen ajut pedagògic. A partir d'evidències d'investigació, se suggereixen actuacions perquè el professorat puguem ajudar alumnes tutors i tutorats a millorar el seu autoconcepte lector.

PARAULES CLAU

- AUTOCONCEPTE
- LECTURA
- TUTORIA ENTRE IGUALS

Ets un bon lector? En funció de com responguis aquesta pregunta, tindràs més o menys predisposició a enfrontar-te a aquesta activitat complexa, però increïble, que és la lectura. Aquells dels nostres alumnes que es consideren (i que considerem) bons lectors estan ben situats per desenvolupar la seva competència lectora. Per contra, els que es veuen a si mateixos com a mals lectors, ja d'entrada, faran poc esforç davant d'una aptitud per a la qual es consideren poc capacitats. Aquesta manca de predisposició, en molts casos per evitar el fracàs, justament es genera perquè, en el sistema escolar, les dificultats en lectura es paguen molt cares.

La bona notícia és que l'autoconcepte lector, encara que formi part de l'autoconcepte general i que sigui un component de la personalitat de cadascú, es pot modificar. Justament, les pràctiques d'aprenentatge cooperatiu i de tutoria entre iguals (TEI) han estat potents per millorar l'autoconcepte de l'alumnat. Amb tot, hem de ser prudents, perquè no és fàcil aconseguir-ho. Si bé podem observar una certa tendència a millorar l'autoconcepte lector al llarg de les situacions d'aprenentatge entre iguals, de vegades, tan sols es tracta de

petits canvis que, si no aconseguim consolidar-los, acaben per ser efímers i per desaparèixer després de la pràctica puntual. Per aquest motiu, sovint, el professorat hem vist més modificacions en l'autoestima a través de l'aprenentatge cooperatiu dels que la investigació ha documentat. En el present article, hi situarem aquests conceptes i hi veurem, a partir d'evidències d'investigació, què podem fer els ensenyants per millorar l'autoconcepte lector a partir de pràctiques de TEI.

PERÒ, QUÈ ÉS UN AUTOCONCEPTE?

L'autoconcepte és el conjunt de coneixements, actituds i percepcions que cada persona té d'ella mateixa davant de determinades situacions i les característiques o els atributs que usa per descriure's (Dabbagh, 2011). Es tracta d'un aspecte psicològic multidimensional que forma part de la personalitat i que es construeix a través de processos paral·lels i continus

de comparació entre elements personals i contextuals.

Com tothom sabem, l'autoconcepte positiu és la base del bon funcionament personal, social i professional i, en gran mesura, esdevé la condició fonamental per sentir-se bé amb un mateix. Com a conseqüència, és important fomentar-ne el desenvolupament i l'enfortiment a les aules.

L'autoconcepte és multidimensional i comprèn diverses cares. Les unes estan directament relacionades amb aspectes personals (físics, socials i emocionals) i les altres, amb el rendiment acadèmic (en diferents àrees i assignatures). A més, alguns autors consideren que hi ha components descriptius («m'agraden les matemàtiques») i components avaluatius («sóc bona en matemàtiques») de la dimensió cognitiva de l'autoconcepte. Aquests components poden generar reaccions emocionals i afectives referides a l'autoestima.

El concepte acadèmic –la representació que l'alumnat construeix d'ell mateix, amb habilitats i limitacions per afrontar l'aprenentatge en el context escolar– i el rendiment acadèmic són constructes que es reforcen i que s'impacten mútuament (Marsh, 2006).

■
L'autoconcepte positiu és la base del bon funcionament personal, social i professional

COM ES DESENVOLUPA L'AUTOCONCEPTE?

La construcció de l'autoconcepte acadèmic es basa en processos comparatius intrapersonals (la pròpia competència en un domini concret enfront d'habilitats en altres dominis) i interpersonal (la percepció de la pròpia competència en un domini comparada amb les habilitats percebudes d'altres persones).

Els dominis que conformen l'autoconcepte s'organitzen de manera jeràrquica (des de l'aspecte més general fins a dominis i subdominis específics). Com més es descendeix en els nivells de jerarquia, més va perdent l'autoconcepte la seva estabilitat inicial i més vulnerable es mostra envers els estímuls rebuts. Per tant, podem millorar-lo a l'aula. Com a conseqüència, caldrà considerar quines intervencions educatives realitzarem per poder originar canvis en l'autoconcepte específic que ens interessa: l'autoconcepte lector.

LA DIFICULTAT DE MESURAR L'AUTOCONCEPTE LECTOR

Un cop ja sabem què és i els mecanismes que intervenen per construir-lo, també ens interessa saber com el podem mesurar. Per ser justos, hem d'admetre que no

és una tasca fàcil. Els qüestionaris tenen una fiabilitat relativa i depenen de la capacitat que tinguin l'alumnat d'explicar sense biaixos les seves pròpies habilitats lectores i de la disposició que tinguin els joves lectors a donar informació precisa sobre el que fan i el que podrien fer.

Al quadre 1, hi suggerim algunes preguntes que es podrien utilitzar per testar l'autoconcepte de lector que té el nostre alumnat.

Contrastar les respostes al qüestionari mitjançant les nostres observacions a l'aula ens permetrà, tal com dèiem, detectar l'autoconcepte lector que té el nostre alumnat. Conèixer el punt de par-

tida ens servirà per poder treballar la millora de l'autoconcepte a l'aula.

Els processos d'avaluació i, sobretot, d'autoavaluació constitueixen eines vàlides que ajudaran els estudiants a adquirir una consciència progressiva de les pròpies habilitats, del desenvolupament que segueixen i, per tant, de l'aprenentatge assolit. D'aquesta manera, podran ajustar millor les seves percepcions a la realitat.

Els processos d'autoavaluació i de coavaluació que exposarem seguidament ens permeten endinsar-nos en la metacognició de manera suau, però sense marrades.

M'agrada llegir?
Per què ho lleigeixo?
Quan lleigeixo una notícia, l'entenc?
I una narració?
Abans de començar a llegir, tinc clara quina és la meva intenció de lectura?
Mentre lleigeixo, vaig comprovant si comprenc el significat del text?
Quan acabo de llegir, puc explicar la idea principal del text?
Em sento satisfet quan lleigeixo?

Quadre 1. Qüestionari per als alumnes

LA TUTORIA ENTRE IGUALS, UNA EINA VÀLIDA PER MILLORAR L'AUTOCONCEPTE?

Hi ha estudis recents que així ho indiquen. Però anem a pams. Per començar, què és la tutoria entre iguals? Topping (2000) explica que es tracta de persones de grups socials semblants que ajuden unes altres a aprendre i que, tot ensenyant, elles mateixes també aprenen.

En el context escolar, es pot entendre com un mètode d'aprenentatge entre iguals basat en la creació de parelles d'alumnes, amb una relació asimètrica entre ells (derivada del nivell de competència diferent que té cadascú sobre la matèria), que tenen un objectiu comú, conegut i compartit, que s'adquireix a través d'un marc de relació planificat exteriorment pel professorat (Duran i Vidal, 2004). El tutor aprèn mercès als mecanismes cognitius que activa per poder ajudar pedagògicament el seu company, evitant respostes construïdes (a través de pistes, suggeriments, preguntes noves, etc.), i el tutorat també adquireix coneixements nous, perquè disposa d'una atenció individualitzada i ajustada a les seves necessitats en tot moment.

És en aquest context que entra en joc la metacognició, entesa com el

S'ha constatat que solament els tutors mostraven millores significatives de l'autoconcepte lector

coneixement que tenim sobre els nostres processos cognitius mentre aprenem i una variable medidora important per assolir l'èxit en l'aprenentatge.

En situacions de tutoria entre iguals, com ara, per exemple, *Leemos en pareja* (Duran, 2011),

tutor i tutorat realitzen lectures en veu alta, s'ofereixen pistes per corregir els errors detectats, es brinden reforços socials per als esforços de millora i resolen conjuntament activitats de comprensió lectora.

Les altes taxes d'interacció de les sessions de tutoria entre iguals –en les quals l'alumnat té l'oportunitat de llegir amb audiència, rebre suport i oferir-ne per millorar la lectura i la comprensió–, juntament amb les activitats d'autoavaluació en parella, permeten que es produeixin reflexions dialogades que afavoreixen el control i la

Respecte al tutor	Respecte al tutorat
Li comunico les competències lectores de les quals parteix i com les millora mercès al fet d'aprendre ensenyant?	El clima de treball creat entre tutor i tutorat permet establir un entorn de confiança, segur i confortable, per afavorir la millora?
Li recordo la responsabilitat que té en actuar com a model de lectura del seu tutorat?	Fomento la valoració dels èxits que va aconseguint dia rere dia?
El faig reflexionar sobre com pot ajudar millor el seu tutorat, exposant les seves pròpies estratègies per llegir i comprendre?	M'asseguro que rep bé els comentaris que li fa el tutor sobre les millores que va assolint?
Li recordo la necessitat d'elogiar l'esforç que fa el tutorat i d'ajudar-lo a donar-se de les millores aconseguides?	El faig reflexionar sobre la importància del seu propi esforç (a partir de l'ajut del seu company tutor) en referència a l'optimització de la seva competència lectora?
	Faig un seguiment de les propostes de millora que la parella es proposa assolir, sobre com es van superant i passen a formar part dels aprenentatges realitzats?

Quadre 2. Actuacions docents per desenvolupar l'autoconcepte lector a través de la tutoria entre iguals

regulació de l'aprenentatge i que, a més, donen informació sobre el propi progrés respecte als objectius plantejats, en aquest cas, la millora de la competència lectora.

Examinant justament quina és la repercussió de *Leemos en pareja* en l'autoconcepte lector (Flores i Duran, 2015, 2013), s'ha constatat que, malgrat que tant tutors com tutorats milloraven el seu nivell de comprensió lectora, solament els tutors mostraven millores significatives de l'autoconcepte lector. Els tutorats, en canvi, tendien a veure reforçat el seu autoconcepte, però no fins a nivells significatius. Els resultats sembla que indiquin que els tutors tendeixen a veure reforçat el seu autoconcepte en desenvolupar justament aquest rol. El reconeixement social que implica sembla que hi repercuteix positivament. Els tutorats, però, atribueixen les seves millores en lectura a l'ajuda pedagògica que els ofereix el tutor, no pas al seu propi esforç.

Al quadre 2 (a la pàgina anterior), hi oferim algunes reflexions que els professors podem plantejar als alumnes a fi de desenvolupar el seu autoconcepte lector.

A MANERA DE CONCLUSIÓ

Conscients de la importància de la lectura –i de la comprensió lec-

tora– per assolir l'èxit escolar, com també de la influència que el propi concepte que els estudiants tenen d'ells mateixos en tant que lectors exerceix en el desenvolupament de la lectura, hem de cercar mecanismes que el millorin. La TEI – en oferir alts nivells personalitzats d'ajut pedagògic, retroalimentació i metacognició– n'és un.

Els resultats indiquen que l'actuació dels professors és necessària per complementar els efectes positius d'aquesta metodologia, amb la finalitat que no solament els alumnes tutors en surtin beneficiats. ◀

Referències bibliogràfiques

- DABBAGH, S. (2011): «Relationships between academic self-concept and academic performance in high school students». *Procedia Social and Behavioral Sciences*, núm. 15, p. 1034-1039.
- DURAN, D. (coord.) (2011): *Leemos en pareja: Tutoría entre iguales para la competencia lectora*. Barcelona. Horsori.
- DURAN, D.; VIDAL, V. (2004): *Tutoría entre iguales. De la teoría a la práctica: Un método de aprendizaje cooperativo para la diversidad en secundaria*. Barcelona. Graó.
- FLORES, M.; DURAN, D. (2013): «Effects of Peer Tutoring on Reading Self-Concept». *International Journal of Educational Psychology*, núm. 2(3), p. 297-324.
- (2015): «Influence of a Catalan peer tutoring programme on reading comprehension and self-concept as a reader». *Journal of Research in Reading* [en línia]. <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9817.12044/full>>.
- GASKINS, I.W.; ELLIOT, T.T. (1991): *Implementing cognitive strategy instruction across the school: The Benchmark manual for teachers*. Cambridge, MA. Brookline Books.
- MARSH, H.W. (2006): *Self-concept theory, measurement and research into practice: The role of self-concept in educational psychology*. Leicester. British Psychological Society.
- TOPPING, K. (2000): *Tutoring*. Ginebra. International Academy of Education.

Adreces de contacte

David Duran Gisbert

Marta Flores Coll

Grup de Recerca sobre Aprenentatge entre Iguals. Universitat Autònoma de Barcelona

david.duran@uab.cat

marta.flores@uab.cat

Aquest article fou rebut a ARTICLES DE DIDÀCTICA DE LA LLENGUA I DE LA LITERATURA el mes de maig de 2015 i acceptat el mes de desembre de 2015 per ser-hi publicat.